

ข้อมูลเบื้องต้นการสำรวจโบราณสถานบนยอดเขารางกะปิด เขาท่าเทียม พุทองนาค¹ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี

ความเป็นมา

เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2554 สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ได้รับการประสานงานจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุพรรณบุรี และอำเภออุทอง ให้ร่วมสำรวจตรวจสอบข้อมูลทางโบราณคดีและสิ่งก่อสร้างที่สันนิษฐานว่าจะเป็นเจดีย์ในพื้นที่สวนหินพุทองนาค ณ สำนักสงฆ์พุทองนาค ซึ่งตั้งอยู่ในเขตภูเขาด้านหลังเมืองอุทอง เพื่อเตรียมการพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ได้มอบหมายให้ นางสาวสุภมาศ ดวงสกุล นักโบราณคดีชำนาญการ ร่วมสำรวจพื้นที่ดังกล่าวในการสำรวจครั้งนี้คณะสำรวจประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, เจ้าหน้าที่จากอำเภออุทอง, เจ้าหน้าที่จาก อปท.ในพื้นที่, หัวหน้าวนอุทยานแห่งชาติพุฒิงอำเภออุทองและเจ้าหน้าที่ ตลอดจนสื่อมวลชนบางส่วน ในการสำรวจพื้นที่ครั้งนี้มีอาสาสมัครของชมรมอาสาสมัครนำเที่ยวสำนักสงฆ์พุทองนาคนำทางสำรวจ ในครั้งนี้ไม่สามารถดำเนินการสำรวจพื้นที่ได้ครอบคลุมทั้งหมดเนื่องจากเจ้าหน้าที่นำทางนำคณะสำรวจฯ ไปตรวจสอบจุดท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ด้วย อีกทั้งสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขา และสิ่งก่อสร้างที่เป็นโบราณสถานนั้นกระจายอยู่ตามยอดเขาหลายจุด ในเบื้องต้นนั้นอาสาสมัครนำเที่ยวให้ข้อมูลว่ามีอยู่ราว 5 - 6 แห่ง ซึ่งไม่สามารถสำรวจได้ทันในระยะเวลาเพียงวันเดียว จึงได้นำคณะสำรวจฯ ขึ้นไปตรวจสอบโบราณสถานเพียง 2 แห่งเท่านั้น และในระหว่างการสำรวจตรวจสอบอาสาสมัครนำเที่ยวฯ ได้ขอให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรให้ข้อมูลความรู้ทางโบราณคดีในพื้นที่นี้ด้วย

เนื่องจากการสำรวจพื้นที่ครั้งแรกไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทั้งหมด สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี จึงได้ประสานงานกับชมรมอาสาสมัครท่องเที่ยวสำนักสงฆ์พุทองนาคเพื่อดำเนินการสำรวจตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียดอีกครั้ง และได้เข้าไปสำรวจข้อมูลโบราณสถานในพื้นที่นี้อีกครั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2554 ในครั้งนี้คณะสำรวจจากสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ประกอบด้วย นางสาวสุภมาศ ดวงสกุล นักโบราณคดีชำนาญการ นายอภิรัฐ เจะเหล่า นักโบราณคดีปฏิบัติการ และนายธัญบุรณ์ ม่วงงาม เจ้าหน้าที่ของสำนักฯ โดยมีเจ้าหน้าที่จากชมรมอาสาสมัครนำเที่ยวสำนักสงฆ์พุทองนาค 2 ท่าน นำสำรวจ ผลการสำรวจมีรายละเอียดดังนี้

¹ สรุปลงข้อมูลจากการสำรวจเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2554

1. สภาพพื้นที่และการกระจายตัวของโบราณสถาน

บริเวณที่สำรวจครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ของเขารางกะปิต (ที่ตั้งสำนักสงฆ์พุทธานาค) ต่อเนื่องกับเขาทำเทียม (ที่ตั้งวัดเขาทำเทียม) พื้นที่ประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร บริเวณที่สำรวจนี้เป็นเขตภูเขาหินปูนพีตเดียวกันต่อเนื่องไปจนถึงเขาคอกซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มโบราณสถานคอกช้างดิน (ห่างกันประมาณ 1.5 กิโลเมตร) พีตเขานี้มียอดเขาสูงๆ ต่ำๆ หลายยอดเนิน เกือบทุกยอดเนินพบหลักฐานโบราณสถานก่อด้วยอิฐ ศิลาแลง และหิน และมีบางกลุ่มกระจายอยู่ที่ลาดเชิงเขาด้านล่างด้วย โบราณสถานที่สำรวจพบนี้อาจแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มตามวัสดุการก่อสร้าง คือ 1) กลุ่มที่สร้างด้วยอิฐ เป็นหลัก มีศิลาแลงและก้อนหินปูนธรรมชาติเป็นวัสดุร่วม ได้พบร่องรอย 3 แห่ง และหากรวมโบราณสถานบนเขาทำเทียมซึ่งอยู่ในบริเวณต่อเนื่องกันด้วยจะได้จำนวน 5 แห่ง โบราณสถานประเภทนี้มักตั้งอยู่ในจุดสูงสุดของแต่ละยอดเขา และ 2) กลุ่มที่สร้างด้วยก้อนหินปูนนำมาก่อเรียงเป็นแท่นฐาน และอาคารมีผนัง ได้พบจำนวน 5 แห่ง มักอยู่ในตำแหน่งที่เป็นเนินเปิดโล่งใกล้หน้าผาสามารถมองเห็นภูมิทัศน์ของที่ราบด้านล่างได้ดี

2. โบราณสถานที่สำรวจพบ

(การเรียกชื่อโบราณสถานในที่นี้กำหนดให้เป็นกลุ่มโบราณสถานพุทธานาคและการเรียงลำดับ

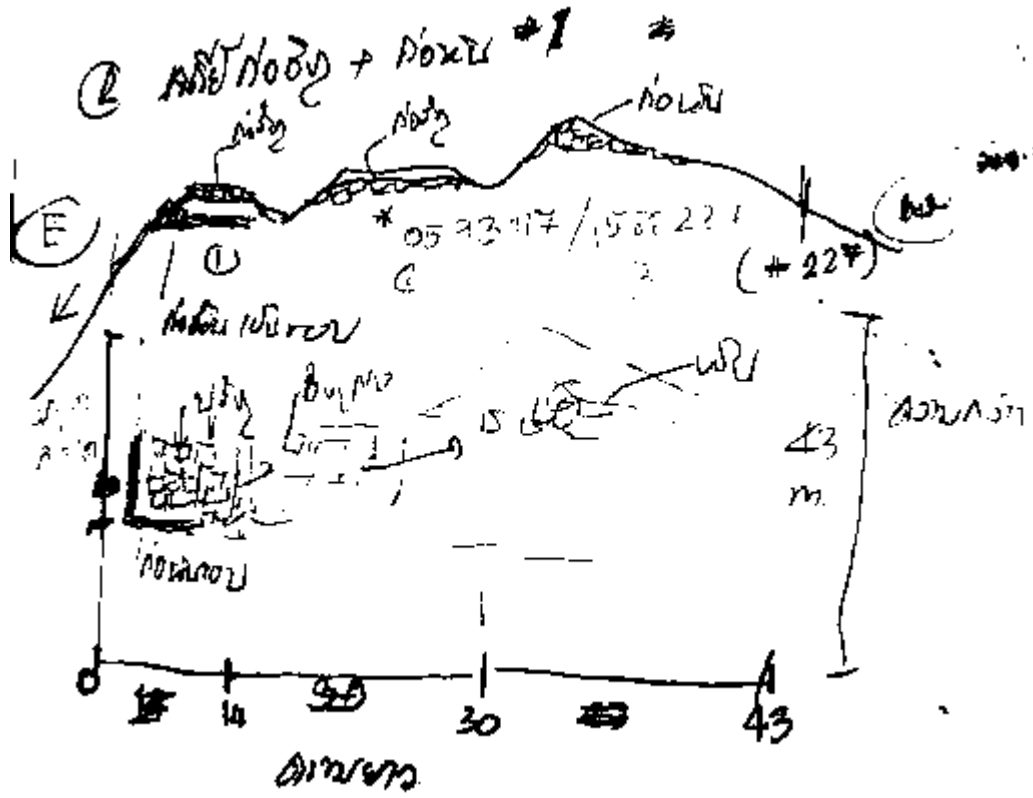
หมายเลขอ้างอิงจากคำเรียกของ ชมรมอาสาสมัครนำเที่ยวฯ เป็นหลัก)

2.1 โบราณสถานพุทธานาคหมายเลข 1 (เจดีย์หมายเลข 1)

(บริเวณยอดเขาที่พิกัด 47 P 0593117 E / 1588227 N)

ตั้งอยู่บนยอดเขาในตำแหน่งสูงที่สุดในกลุ่มพีตเขานี้ ที่ระดับความสูงประมาณ 216 ม.รทก. พบร่องรอยฐานโบราณสถานก่อเรียงกันบนยอดเขาตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก จำนวน 3 เนิน ความยาวรวมประมาณ 45 เมตร เริ่มจากเนินที่ 1 ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นหน้าผาค่อยเป็นทางขึ้นมา พบแนวก่อเรียงหินเป็นขอบรูปสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณ 20 เมตร ตรงกลางพบก้อนอิฐและก้อนหินปูนปูเรียงกันคล้ายการปูอิฐเป็นพื้นเรียบต่อเนื่องขึ้นไปยังเนินที่ 2 ซึ่งอยู่ในระดับสูงขึ้นไปจากเนินที่ 1 ราว 3 เมตร พบฐานโบราณสถานก่ออิฐ ขนาดกว้างยาวประมาณ 15 เมตร มีร่องรอยการขุดหาโบราณวัตถุจนอิฐกระจายอยู่ทั่วไป ถัดขึ้นไปอีกระดับความสูงจากเนินที่ 2 ประมาณ 2.5 เมตร เป็นเนินที่ 3 ซึ่งพบลักษณะการก่อเรียงก้อนหินปูนธรรมชาติให้เป็นแท่นฐานโบราณสถาน ขนาดของเนินประมาณ 15 เมตร

จากหลักฐานขนาดของก้อนอิฐที่ใช้ก่อสร้างโบราณสถานบริเวณนี้ เป็นอิฐขนาดใหญ่แบบสมัยทวารวดี จึงสันนิษฐานว่ากลุ่มโบราณสถานนี้คงเป็นสิ่งก่อสร้างประเภทศาสนสถานในสมัยทวารวดี

ภาพสเก็ตซ์การวางตัวของกลุ่มโบราณสถานพุทางนาค 1

สภาพโบราณสถานพุทางนาค 1 (เนินที่ 2 และ 3)

เนินที่ 3 ในกลุ่มโบราณสถานพุททางนาค 1 ตั้งอยู่ในตำแหน่งสูงกว่าเนินโบราณสถานอีก 2 เนินในกลุ่ม ก่อเรียงด้วยหินปูนธรรมชาติให้เป็นแท่นฐานโบราณสถาน ยังไม่ทราบขนาดและรูปทรงที่แน่ชัด

เนินที่ 1 อยู่ริมขอบลาดเอียงลงหน้าผาก่อเรียงหินเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยม ปูอิฐและหินด้านใน

เนินโบราณสถานที่ 2 ก่อด้วยอิฐ

2.2 โบราณสถานพูหางนาศ 2 (เจดีย์หมายเลข 2)

บริเวณยอดเขาที่พิกัด 0593521 E / 1588534 N

เป็นโบราณสถานก่อด้วยอิฐเป็นหลัก และใช้ก้อนศิลาแลง และก้อนหินปูนธรรมชาติเป็นส่วนประกอบ โครงสร้างโบราณสถานด้วย สภาพพังทลายมีร่องรอยถูกลักลอบขุดเป็นหลุมกว้าง พบหลักฐานของอิฐโครงสร้างเจดีย์กระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก บางก้อนลักษณะเป็นอิฐถากลบมุมบางด้าน (ส่วนฐานบัว) อิฐทรงหน้าวัว (ส่วนก่อยอดเจดีย์หรือเสาทรงกลม) และพบก้อนศิลาแลงส่วนประกอบยอดเจดีย์ (ทรงคล้ายโดนัท) ด้วย จากขนาดของอิฐโครงสร้างโบราณสถานที่นี่ ทำให้ทราบว่าโบราณสถานนี้คงเป็นเจดีย์ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยทวารวดี และมีการซ่อมแซมหรือมีการใช้งานในสมัยอยุธยาอีกครั้ง เนื่องจากได้พบอิฐสมัยอยุธยาซึ่งมีขนาดเล็กแตกต่างจากอิฐสมัยทวารวดี และเศษภาชนะดินเผาเคลือบสีน้ำตาลจากแหล่งเตาแม่ข่ายน้อย จ.สิงห์บุรี ร่วมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังได้พบเศษกระเบื้องมุงหลังคาบริเวณนี้ด้วย จึงเป็นไปได้ว่าโบราณสถานนี้คงมีบางส่วนที่เป็นอาคารมีหลังคามุง

อิฐหน้าวัว โครงสร้างส่วนยอดเจดีย์

เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จ.สิงห์บุรี และเศษกระเบื้องมุงหลังคา

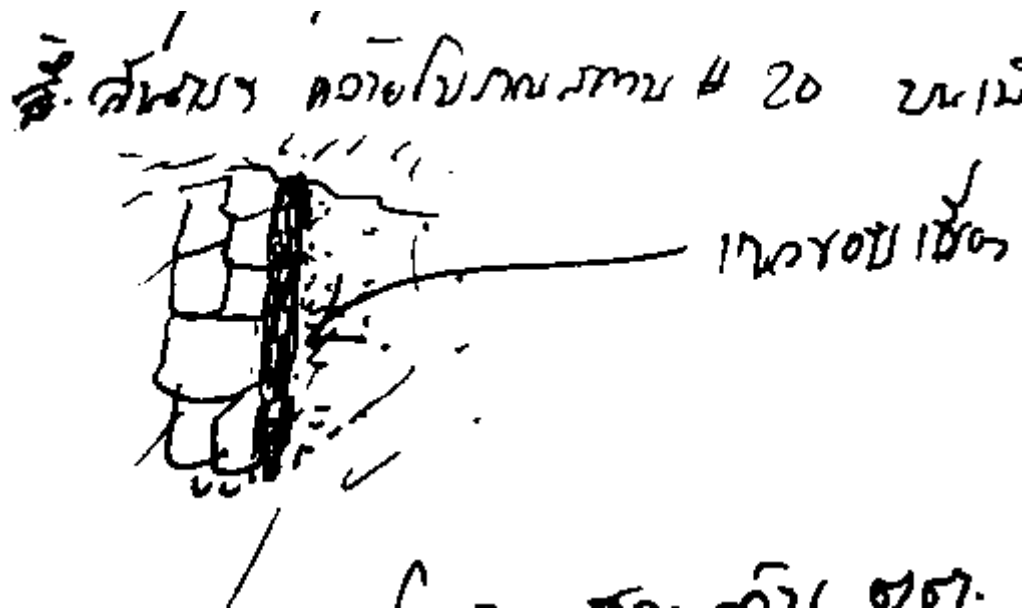
2.3 โบราณสถานพูทางนาคหมายเลข 3

(โบราณสถานก่อด้วยหิน บริเวณจันทน์ผา 3 ต้น ที่พิกัด 47 P 0592735 E / 1588418 N)

เป็นร่องรอยแท่นฐานโบราณสถาน สร้างด้วยโดยนำก้อนหินปูนธรรมชาติวางเรียงซ้อนกันสูงขึ้นมา ประมาณ 30 เซนติเมตร เรียงเป็นกรอบรูปร่างค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง*ยาว ประมาณ 25 เมตร ตรงกลางเนินมีร่องรอยการขุดหาของเก่าเป็นหลุมกว้างประมาณ 1.5 เมตร ยาวราว 2 เมตร ที่ขอบหลุมด้าน ตะวันตกพบแนวเรียงหินเป็นขอบสันตรง (กรอบสี่เหลี่ยม) หนาประมาณ 25 เซนติเมตร ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับ โบราณสถานหมายเลข 20/1 ที่วัดถ้ำเสือบนยอดเขาคอก ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน

แนวก่อเรียงด้วยหินธรรมชาติยกขอบเป็นกรอบแนวแท่นฐานโบราณสถาน

ลักษณะการก่อเรียงหินที่พบจากหลุมขุดหาของเก่า (โบราณสถานพู่ทางนาค 3)

2.4 โบราณสถานพู่ทางนาค 4

(โบราณสถานก่อด้วยหิน บนเขาเหนือโรงโม่หิน (ชื่อโรงโม่ ???) ด้านทิศตะวันตกของเขาทำเทียม ที่พิกัด 47 P 0593667 E / 1588318 N

ลักษณะเป็นแท่นฐานโบราณสถานก่อด้วยก้อนหินปูนธรรมชาติในกรอบรูปสี่เหลี่ยมสูงประมาณ 1 เมตร กว้างยาวประมาณ 15 เมตร เหนือฐานนี้ลดระดับขึ้นไปก่อเรียงหินกันเป็นห้องคูหารูปสี่เหลี่ยมขนาด กว้างยาวประมาณ 12 เมตร ตรงกลางมีร่องรอยถูกลักลอบขุดหาของเก่า ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ

โบราณสถานนี้ลักษณะคล้ายกับโบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 20/1 ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาคอก บนพีดเขาเดียวกันห่างออกไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร โบราณสถานบนยอดเขาคอกนี้จัดเป็นกลุ่มโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์ไศวนิกาย เคยขุดแต่งแล้วพบหลักฐานว่าส่วนฐานล่างสุดน่าจะสร้างในสมัยทวารวดี มีการใช้ศิลาแลงก่อร่วมด้วยเป็นแท่นฐาน ซึ่งอาจใช้ประดิษฐานรูปเคารพ ต่อมาในระยะหลังซึ่งอาจเป็นสมัยอยุธยา มีการก่อเสริมผนังเป็นห้องคูหา แต่ไม่ทราบหน้าที่ใช้งานที่แน่ชัด

โบราณสถานพู่ทางนาค 4

2.5 โบราณสถานพูทางนาค 5

(โบราณสถานก่อหินที่ชายเนินเขา ที่พิกัด 47 P 0593704 E / 1588598 N ซึ่งบนยอดเนินเขา เป็นที่ตั้งเจดีย์ก่ออิฐหมายเลข 2 (โบราณสถานพูทางนาค 2))

ลักษณะเป็นเนินโบราณสถานก่อเรียงด้วยก้อนหินปูนธรรมชาติ สภาพที่พบเป็นเนินที่มีก้อนหินกองรวมกันอยู่ สูงประมาณ 3 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางเนินประมาณ 16.50 เมตร กลางเนินมีร่องรอยถูกลักลอบขุดเป็นหลุมกว้างประมาณ 2 เมตร ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ไม่ไกลกับเนินนี้ทางทิศเหนือพบก้อนหินปูนขนาดใหญ่ มีรอยเจาะรูคล้ายระฆังหินโบราณวางทิ้งไว้ และพบก้อนศิลาแลงรูปทรงโดนัทหักครึ่งที่น่าจะเป็นโครงสร้างโบราณสถานที่อยู่บนยอดเขา (โบราณสถานพูทางนาค 2) ร่วงหล่นอยู่บริเวณนี้ 1 ก้อน

โบราณสถานพูทางนาค 5 และหินปูนมีร่องรอยการเจาะรูคล้ายระฆังหิน

2.6 โบราณสถานพุททางนาค 6

(ร่องรอยโบราณสถานก่อด้วยศิลาแลง ที่พิกัด 47 P 0593503 E / 1589246 N (ติดกับหน้าผาที่ระเบิดย่อยหิน-จุดที่จะแกะสลักพระพุทธรูป))

บริเวณที่พบร่องรอยโบราณสถานเป็นพื้นที่เชิงเขาต่อกับพื้นราบ ใกล้กับจุดที่มีการระเบิดย่อยหินเป็นหน้าผาที่มีโครงการแกะสลักพระพุทธรูป พบก้อนศิลาแลงที่จะเป็นโครงสร้างโบราณสถานกระจายอยู่ไม่หนาแน่นนัก (เจ้าหน้าที่ผู้นำทางนำก้อนศิลาแลงจากที่นี่ไปเก็บไว้ที่สำนักสงฆ์พุททางนาคบ้างแล้ว) โบราณสถานนี้ถูกรื้อทำลายจนสิ้นสภาพหมดแล้วเนื่องจากอยู่ในตำแหน่งที่เคยเป็นแคมป์พักคนงานโรงโม่หินมาก่อน

2.7 โบราณสถานพูทางขนาด 7

(โบราณสถานก่อด้วยหิน ที่พิกัด 47 P 0593302 E /1589367 N บริเวณลาดเขาหน้าอ่างเก็บน้ำ)

เป็นเนินโบราณสถานเล็กๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เมตร เห็นร่องรอยก่อเรียงด้วยหินเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยม ตั้งอยู่บริเวณหน้าผาเชิงเขาด้านล่างเป็นที่ตั้งของอ่างเก็บน้ำที่เพิ่งสร้างเสร็จ

2.8 โบราณสถานพูทางนาค 8

(โบราณสถานก่อด้วยหิน ที่พิกัด 47 P 0592933 N / 1589362 N)

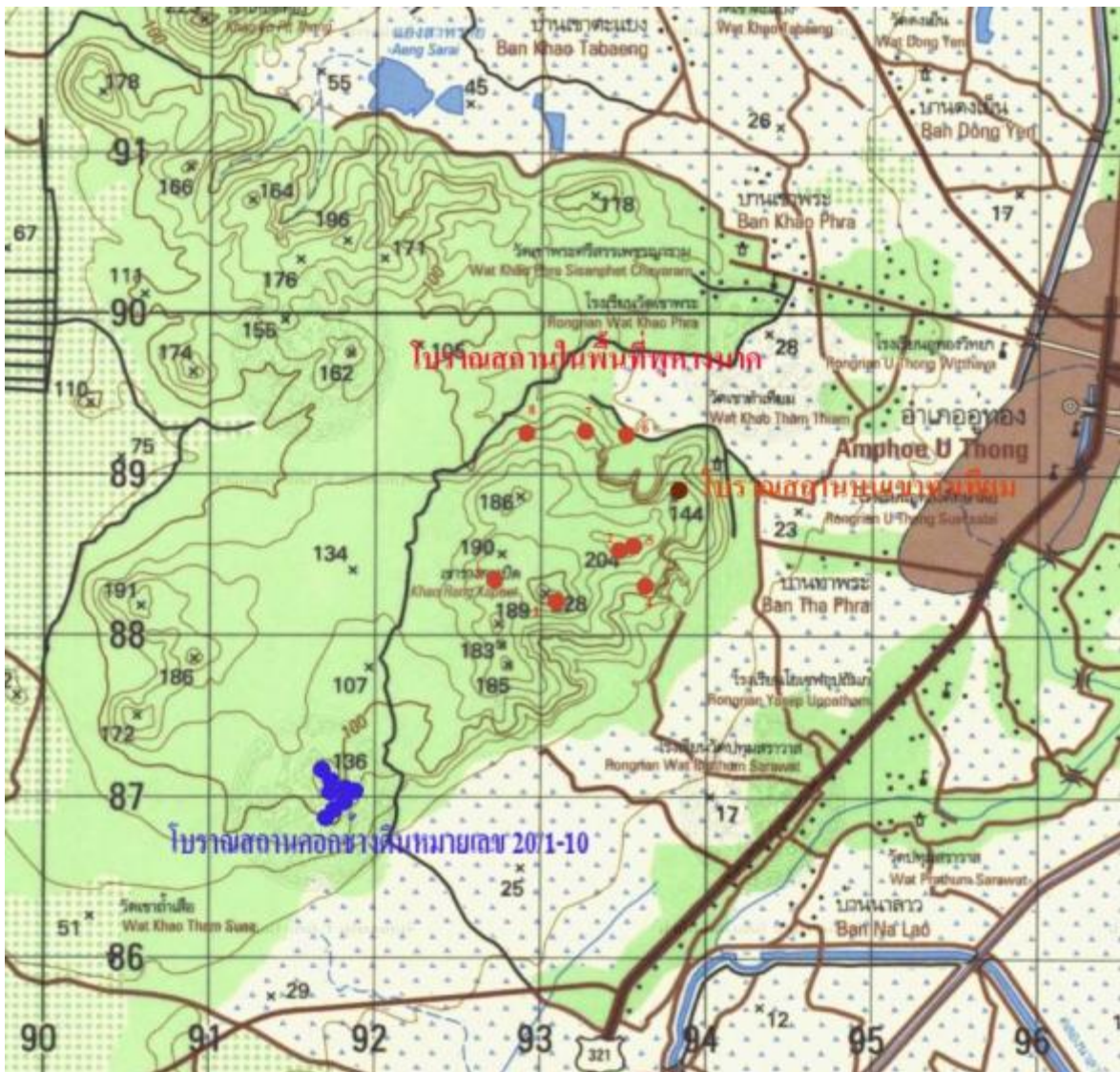
ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขา ริมทางขึ้นสู่สำนักสงฆ์พูทางนาค เป็นโบราณสถานก่อเรียงด้วยหินเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาดค่อนข้างใหญ่ ฐานกว้างยาวประมาณ 20 เมตร แต่เนื่องโบราณสถานนี้มีวัชพืชปกคลุมหนาแน่นจึงยังไม่ได้ตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด นอกจากนี้ยังพบก้อนอิฐแตกไม่ไกลจากโบราณสถานนี้ 2-3 ก้อน

ร่องรอยฐานโบราณสถาน

ก้อนหินที่พบในพื้นที่ข้างเคียง

แผนที่แสดงการกระจายตัวของโบราณสถานบริเวณสวนหินพุหางนาค และโบราณสถานใกล้เคียง
บนยอดเขารางกะปัด เขาท่าเทียม และเขาคอก

3. สรุปผลการสำรวจเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจโบราณสถานในพื้นที่สวนหินพุหางนาค เมื่อประมวลข้อมูลร่วมกับโบราณสถานในพื้นที่ข้างเคียงอันได้แก่ กลุ่มโบราณสถานบนยอดเขาทำเทียม และกลุ่มโบราณสถานคอกข้างดิน ซึ่งตั้งอยู่บนแนวพิคเขาเดียวกันแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ 2 ประเภท ตามลักษณะการก่อสร้าง คือ

3.1 โบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐเป็นหลัก แต่ก็มีการใช้วัสดุอื่นเช่น ศิลาแลง และก้อนหินปูนธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ร่วมด้วย ได้แก่ โบราณสถานพุหางนาค 1 และ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มโบราณสถานสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่ แบบสมัยทวารวดี โบราณสถานกลุ่มนี้ตั้งอยู่ในส่วนที่เป็นยอดเขาสูงสุด หลักฐานที่พบสันนิษฐานว่าคงเป็นเจดีย์และอาคารศาสนสถานในพุทธศาสนา ที่มีตั้งแต่สมัยทวารวดีและบางแห่งมีการซ่อมแซมในสมัยอยุธยาด้วยลักษณะเช่นนี้ปรากฏให้เห็นบนยอดเขาทำเทียมที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันโดยเป็นพุทธสถานที่สร้างในสมัยทวารวดี แต่มีซ่อมแซมในสมัยอยุธยาเช่นกัน

3.2 โบราณสถานที่สร้างด้วยก้อนหินธรรมชาติ มักตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นเนินเขาหรือหน้าผาที่สามารถเห็นภูมิทัศน์พื้นที่ราบด้านล่างได้ชัดเจน โบราณสถานลักษณะนี้เคยสำรวจพบบนยอดเขาคอกข้างดินจำนวน 10 แห่ง และเคยมีการขุดศึกษาและบูรณะแล้ว 1 แห่ง (ส่วนโบราณสถานบริเวณเชิงเขาคอกข้างดินมักสร้างด้วยอิฐ ศิลาแลงร่วมกับก้อนหินปูนธรรมชาติก่อเรียงเป็นรูปสี่เหลี่ยมยกขอบไม่สูงนัก) โบราณสถานในกลุ่มนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบมี 2 ลักษณะย่อย คือ

1) กลุ่มที่สร้างโดยการนำก้อนหินปูนธรรมชาติมาก่อเรียงยกพื้นสูงประมาณ 30-50 เซนติเมตร ในแผนผังรูปสี่เหลี่ยม ลักษณะคล้ายแท่นฐานสำหรับประดิษฐานรูปเคารพหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เนื่องจากตรงกลางแท่นมักถูกขุดหาของเก่าจึงไม่อาจจะระบุได้ชัดว่าเป็นสิ่งใด และไม่พบร่องรอยโครงกระดูกมนุษย์และโบราณวัตถุอื่น เช่น โบราณสถานพุหางนาค 3 บริเวณจันทน์ผา 9 ต้น

2) กลุ่มโบราณสถานที่น่าก้อนหินปูนธรรมชาติมาก่อเรียงเป็นแท่นฐานแบบกลุ่มแรก แต่มีการก่อผนังด้วยหินเสริมด้านบนขึ้นเป็นห้องคูหารูปสี่เหลี่ยมด้วย ดังเห็นได้ชัดที่โบราณสถานพุหางนาค 4

โบราณสถานกลุ่มที่ก่อสร้างด้วยหินบริเวณสวนหินพุหางนาคนี้ แม้จากการสำรวจจะไม่มีหลักฐานที่บ่งบอกอายุและหน้าที่ใช้งานได้แน่ชัด แต่สามารถศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณสถานประเภทเดียวกันนี้กับกลุ่มโบราณสถานคอกข้างดินอันเป็นเขตของชุมชนพราหมณ์ไศวนิกายในสมัยทวารวดี ซึ่งมีโบราณสถานตั้งเรียงรายอยู่บนเขาคอกและที่ลาดเชิงเขาริมน้ำตกพุ่มวง โดยโบราณสถานในกลุ่มคอกข้างดินนั้นจากการขุดแต่งศึกษาบางแห่ง เช่น โบราณสถานคอกข้างดินหมายเลข 12 และ 15 ซึ่งตั้งอยู่เชิงเขาคอกนั้น มีลักษณะการก่อสร้างที่

นำก้อนหินปูนธรรมชาติร่วมกับก้อนศิลาแลงมาก่อเรียงเป็นกรอบแทนฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสูงประมาณ 50 – 100 เซนติเมตร เพื่อประดิษฐ์ฐานรูปเคารพ อันได้แก่ “ศิวลึงค์” เนื่องจากได้พบศิวลึงค์ขนาดเล็ก 1 องค์จากการขุดค้นบนแทนฐานโบราณสถานหมายเลข 15 ใกล้เคียงกันที่โบราณสถานหมายเลข 5 ก็ขุดค้นพบ “มุขลึงค์” ด้วย 1 องค์ และยังพบอีก 3 องค์ในบริเวณนี้โดยไม่สามารถสืบหาดำแหน่งเดิมได้แน่ชัด ลักษณะการก่อสร้างสถาน โดยยกเป็นแท่นรูปสี่เหลี่ยมสูงไม่มากนัก คล้ายกับโบราณสถานก่อหินที่พุหางนาคบางแห่ง เช่น ที่โบราณสถานพุหางนาค 1 และ 3

ส่วนโบราณสถานพุหางนาค 4 ซึ่งมีลักษณะการนำหินมาก่อเรียงเป็นฐานสูงในกรอบสี่เหลี่ยม แล้วก่อผนังเป็นห้องคูหานั้น คล้ายกับโบราณสถานคอกข้างดินหมายเลข 20/1 บนยอดเขาคอก ซึ่งจากการขุดตรวจสอบฐานรากก่อนบูรณะโบราณสถานคอกข้างดินหมายเลข 20/1 นั้น ได้พบหลักฐานว่ามีการก่อสร้างอยู่ 2 สมัย นั่นคือ ในสมัยทวารวดีมีการใช้ก้อนศิลาแลงร่วมกับก้อนหินปูนธรรมชาติก่อเป็นแท่นฐานเล็กๆ ซึ่งน่าจะใช้ประดิษฐ์ฐานรูปเคารพบางอย่าง ต่อมาในภายหลังซึ่งคงจะเป็นสมัยอยุธยาเนื่องจากได้พบหลักฐานร่องรอยเจดีย์ก่ออิฐสมัยอยุธยาใกล้เคียงกันด้วย มีการใช้แท่นฐานเดิมนี้ออกเสริมด้านบนด้วยหินเป็นผนังห้องคูหา ที่มีช่องทางเข้าอยู่ด้านที่ลาดลงที่ราบ

เมื่อพิจารณาจากลักษณะการก่อสร้างและตำแหน่งที่ตั้งของโบราณสถานในพื้นที่สวนหินพุหางนาคแล้ว จึงสันนิษฐานว่าโบราณสถานก่อด้วยหินบางแห่งคงเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีมาตั้งแต่ในสมัยทวารวดีเช่นเดียวกับบนเขาคอก และน่าจะมีการก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยอยุธยา แต่ในเบื้องต้นนี้ยังไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่ากลุ่มสิ่งก่อสร้างด้วยหินบนเขาพุหางนาคเหล่านี้ ในสมัยทวารวดีนั้นเป็นสิ่งก่อสร้างเนื่องในศาสนาพุทธหรือศาสนาพราหมณ์ อีกทั้งการเข้ามาก่อสร้างเพื่อใช้งานเพิ่มเติมในสมัยอยุธยาก็ไม่อาจระบุได้เช่นกันว่าเป็นสิ่งก่อสร้างเนื่องในศาสนา หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ โดยอาจเป็นไปได้ทั้งใช้เป็นประดิษฐ์ฐานรูปเคารพ เป็นที่ปลุกวิเวกของนักบวช หรือเป็นป้อมสังเกตการณ์เข้าศึกตามเส้นทางเดินทัพในอดีต เนื่องจากลักษณะการก่อสร้างแบบนี้ในสมัยอยุธยาปรากฏให้เห็นที่ป้อมประจำมุมเมืองกาญจนบุรีเก่าที่ลาดหญ้า ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านรับศึกที่สำคัญในสมัยอยุธยาด้วย

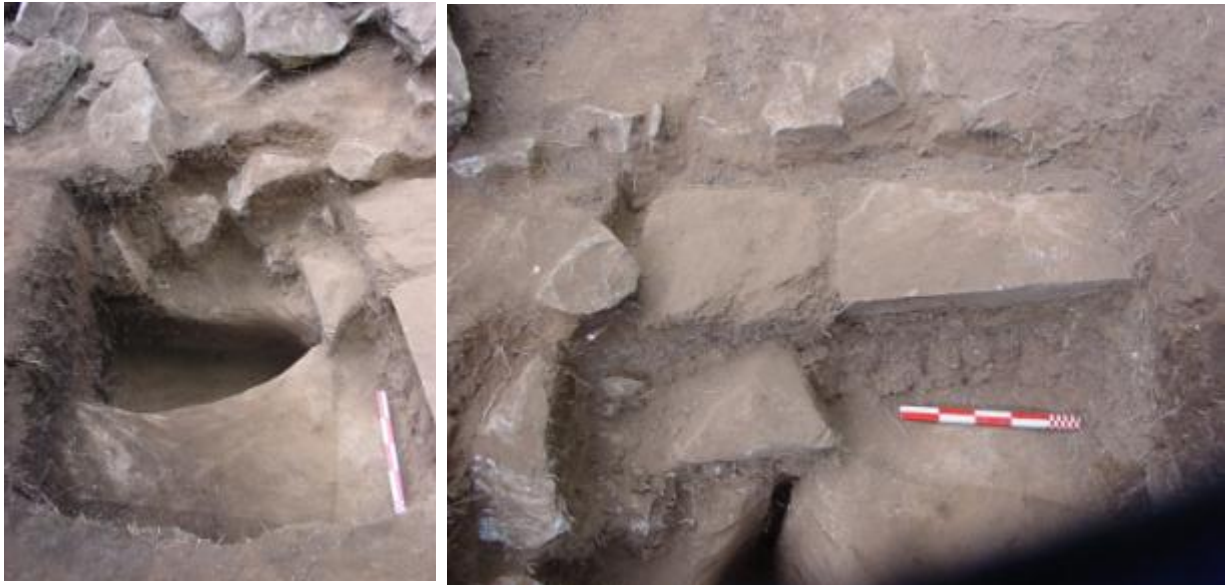
โบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 15 ก่อสร้างโดยใช้ก้อนศิลาแลง และก้อนหินปูนก่อเรียงยกขึ้นเป็นแท่นฐานเพื่อประดิษฐาน
 ศิวลึงค์ขนาดเล็ก

โบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 12 ก่อสร้างโดยใช้ก้อนศิลาแลงและก้อนหินปูนก่อเรียงเป็นแท่นฐานเพื่อประดิษฐานรูป
 เคารพในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย บริเวณพื้นที่รอบๆ มีการปรับให้เสมอด้วยการถมดินร่วมกับการปูพื้นด้วยอิฐและก้อน
 หินปูน

การขุดตรวจฐานรากภายในโบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 20/1 บนนยอดเขาคอก ทำให้ทราบว่าส่วนฐานนั้นมีมาแต่เดิมในสมัยทวารวดี ส่วนผนังมีการก่อสร้างขึ้นในภายหลัง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นในสมัยอยุธยา

การก่อสร้างชั้นล่างสุดของโบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 20/1 เป็นการก่อเรียงด้วยก้อนหินปูนและมีก้อนศิลาแลงร่วมด้วย บนชั้นหินธรรมชาติ ร่วมกับการถมอัดดินเพื่อเป็นแท่นศาสนสถาน แต่ไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ร่วมด้วย

โบราณสถานคอกช้างดินหมายเลข 20/1 หลังการบูรณะ

ป้อมเมืองกาญจนบุรีเก่า (ลาดหญ้า) สร้างด้วยหิน มีอยู่ 4 ป้อม ประจําอยู่มุมเมืองทั้ง 4
 ภาพล่างสุดเป็นป้อมที่อยู่ติดแม่น้ำตะเพินเพื่อควบคุมเส้นทางตามลำน้ำนี้